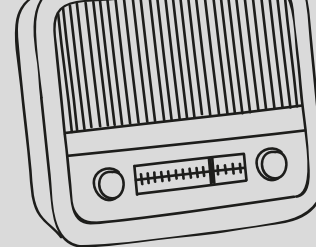

HISTORIE MALÁ A VELKÁ

metodický list

Anotace

Aktivita si klade za cíl ukázat žákům, jak lze propojit historii „malou“ (nebo také rodinnou, tradovanou, osobní) s tzv. historií „velkou“, tedy tou zpravidla oficiální, obecně přijímanou, prezentovanou například v učebnicích dějepisu. Zatímco historie malá s sebou často nese silný osobní náboj, emotivní pouta k členům rodiny a jejich prožitkům, historie velká bývá tohoto prosta.

Aktivita dále učí žáky přemýšlet o tom, jak vzniká velká historie, a motivuje je k tomu, aby pátrali, jaký vliv měly velké dějiny na jejich rodiny. Aktivitu si můžete upravit podle svých potřeb a požadavků.

Cílová skupina

Žáci 8. a 9. tříd ZŠ

Vzdělávací cíle

- Žáci vlastními slovy pojmenovávají, kdy začínají soudobé dějiny.
- Žáci umějí vyjmenovat několik zásadních událostí z dějin českých zemí ve 20. století a zařadit je na časovou osu.
- Žáci dokážou vyjmenovat několik zásadních okamžiků z rodinné historie a zařadit je na časovou osu.
- Žáci dovedou svými slovy objasnit, jak zásadní události dějin 20. století ovlivnily jejich rodinu.
- Žáci dokážou rozlišit historické události podle jejich významu a dopadu (určení příčin a následků, kontinuity a změny).

Počet účastníků

Celá třída včetně žáků zapojených do projektu / žáci zapojení do projektu

Kompetence

Schopnost učit se, občanské schopnosti, komunikace v mateřském jazyce, kulturní povědomí a vyjádření, schopnost práce s digitálními technologiemi, historická gramotnost

Časová dotace

2× 45 minut (v závislosti na vyspělosti žáků a počtu aktivit, které do hodiny zahrnete), ideálně v bloku. Navazuje na aktivitu Historie malá a velká – vnímání času.

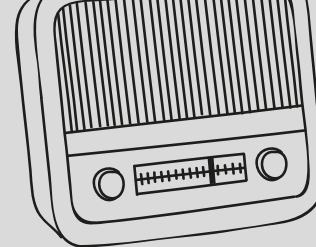
Pomůcky

Papíry, fotografie z rodinných archivů žáků (navazuje na domácí přípravu), dobové artefakty nebo jejich fotografie, papírky post-it, časová osa na roli papíru

HISTORIE MALÁ A VELKÁ

metodický list

Postup

Část I – Tvorba časové osy

Aktivita pomůže zodpovědět tyto otázky:

- Kde začínají soudobé dějiny?
- Které události soudobých dějin jsou ty „velké“ a proč?
- Kde je místo mých blízkých na mapě/ose soudobých dějin?

Společně s žáky vyrobte časovou osu soudobých dějin. Stačí role papíru nebo velký flipchartový papír. Diskutujte s žáky, kde vyznačit počátek a proč. (Typicky žáci navrhnou 1900, 1914, 1918). Poté na časové ose vyznačte roky např. po pětiletích.

Vyzvěte žáky, ať postupně lepí fotografie svých předků k roku/pětiletí, kdy byly (přibližně) pořízeny.

Varianta: Žák ukáže obrázek předka a ostatní hádají, do kterého bodu na ose ho nalepí. Ptejte se, podle čeho tak žáci usuzují. Žák s fotografií pak rozhodne, zda byl odhad spolužáků správný nebo ne.

Poté nechtě žáci ostatním stručně sdělí, kdo je na které fotografii, a pokud je znají, tak i další informace o fotografovaných osobách. Máte-li je k dispozici, můžete spolu s žáky na časovou osu (na zemi či na stole) umístit i historické artefakty nebo jejich obrázky (psací stroj, stará barbína, minisukně, panelové sídliště, parní vlak apod.). Stejně tak je možné pustit, zazpívat nebo zahrát známé písně z různých období (Ježek, budovatelské písně, Hložek a Kotvald apod.) a vybídnout žáky, ať poznají, v které době písně vznikly.

Poté se žáků ptejte, která význačná data z dějin českých zemí by chtěli na osu vyznačit a proč.

Varianta 1

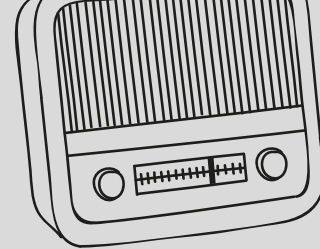
Připravte si soubor událostí, které považujete za zásadní, a umístěte je na osu.

V této aktivitě není nutné rozebírat do hloubky jednotlivé události. Slouží pouze k reflexi obecně známých dat (1918, 1938, 1945, 1968, 1989 atd.). Pokud máte dostatek času, můžete zadat skupinkám žáků, ať ke každé historické události vyhledají pomocí internetu nebo pomůcky Sutori základní a důležité informace a ty ostatním představí. Ideálně zadejte časový limit na prezentaci (např. 2 minuty). Poté je možné se ptát, jaké důsledky měly tyto události pro život osob na fotografiích.

HISTORIE MALÁ A VELKÁ

metodický list

Varianta 2

Se svými žáky se můžete zamyslet nad tím, jak velký význam měla historická událost.

Doporučení k podpoře historické gramotnosti:

V tradiční výuce dějepisu nezřídka vycházíme z toho, že události tzv. velkých dějin jsou neměnné a vycházejí z jistého kánonu, obvykle daného tím, co je napsáno v učebnicích. Méně prostoru bývá věnováno diskuzi o tom, jak se tento pomyslný kánon tvoří a zda podléhá změnám. Poznáme to podle toho, že se žáci ptají: „Kdy to bylo?“ nebo „Co to bylo?“, aniž by se zajímali: „Proč to bylo?“. Zvědaví žáci mohou pokládat otázky jako např.: „A proč se to musíme učit?“, „A proč je to důležité?“ Můžeme je odbýt tím, že je to prostě v učebnici. Anebo jejich otázky můžeme využít k výukovým cílům. Žáci se vlastně pídí po stanovení kritérií historické významnosti. A to je skvělý krok k rozvoji historické gramotnosti. Můžeme si společně zkusit stanovit historickou významnost nějaké události nebo vyprávění a tím odpovědět na jejich otázky. Můžete například vyzkoušet metodu kanadského autora Petera Seixase pro posuzování historické významnosti.

Je to významné?

Ne každá událost nebo vyprávění s sebou automaticky nesou historický význam. Může nám pomoci, když si zodpovíme dvě otázky:

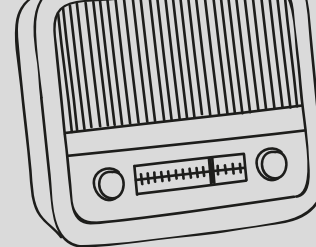
- Došlo v důsledku události k nějaké změně? Jaká byla kontinuita dějin před a po změně (tj. Co zůstalo stejné a co se změnilo)? Žáci osmých tříd většinou ještě nemají podrobné povědomí o událostech 20. století. Pro rozbor jednotlivých událostí velkých dějin z hlediska významnosti by potřebovali o událostech vědět více. Proto využijeme orálně-historickou metodu.
- Orálně-historická metoda umožňuje nahlížet významnost nějaké události jinak než prizmatem činů státníků. Významné tak může být i vyprávění nevýznamného jednotlivce, pokud nám pomůže objasnit nějaký důležitý fenomén, který se nás třeba dodnes dotýká.

Například vyprávění důchodce o tom, jak rozorával meze v určitém roce, sice nemusí znamenat, že v důsledku toho došlo ihned k zásadní změně, nicméně může nám pomoci pochopit problémy, se kterými se potýkáme v krajině dnes (obří pole, nedostatek vody, sucho.). Tedy události, jev, vyprávění nám přinášejí nějaký nový objasňující poznatek k pochopení širšího fenoménu.

HISTORIE MALÁ A VELKÁ

metodický list

Zkuste se tak u každé události s žáky zamyslet, zda vedla k nějaké změně. Týkala se omezeného počtu obyvatel, nebo celé země? Jak se změnil život lidí? Zůstalo něco stejné? Přináší nám to nový vhled či pohled na dějiny nebo naši současnost? Umožňujeme nám to lépe pochopit nějaký historický fenomén?

Například pokud se dostanete k tématu měnové reformy v padesátých letech, můžete se zamyslet, jaký dopad měla tato událost na život babičky, pradědečka, kterého žáci umístili na časovou osu.

Prodej zboží po měnové reformě v Československu. FOTO: ČTK

Část II – Práce s časovou osou

Aktivita pomůže zodpovědět tyto otázky:

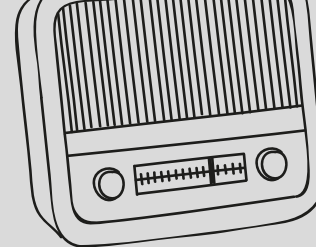
- Můžeme minulost členit na období?
- Co bych se chtěl o období, době, události dozvědět?
- Koho bych se mohl zeptat?

V následující fázi vyzvěte žáky, aby se zamysleli, zda můžeme body roztroušené na časové ose (revoluce, převraty, války, bitvy) sloučit do určitých období. Podle čeho se budeme rozhodovat? Mají období něco společného? Periody, na kterých se dohodnete, vyznačte na časové ose. Pokud máte čas, můžete žáky vybídnout, ať se samostatně nebo ve skupinkách pokusí v omezeném časovém limitu (např. 10 minut) dohledat ke každému období nějaké společné významné charakteristiky.

HISTORIE MALÁ A VELKÁ

metodický list

Poznámka

Pokud je žáků stejně, jako je období, může každý pracovat samostatně – předpokladem je dostatek počítačů/tabletů/literatury. Případně pokud to škola umožňuje, mohou žáci místo počítačů využít své mobily. Můžete jim pomoci tím, že jim zadáte otázky. U každé historické události se snažte zadávat otázky, na které nelze odpovědět jednoslovně. (Tedy nikoliv „Kdy probíhala druhá světová válka?“, ale např. „Jak vypadal život v Praze za války?“). Odpovědi žáků budou velmi pravděpodobně pouze povrchní a nepřesné, ale to nevadí. Ke zpřesňování můžete využít další hodiny v projektu nebo běžné hodiny dějepisu. Zároveň to pro vás bude indikátor toho, kde je potřeba posílit znalosti žáků.

Možné etapy

1900–1918 – Rakousko-Uhersko

1914–1918 – 1. světová válka

1918–1930 – první republika

1930–1939 – krize, Mnichov, druhá republika, Protektorát Čechy a Morava

1939–1948 – válka a třetí republika

1948–1960 – padesátá léta

1960–1970 – uvolnění, pražské jaro 1968, okupace a počátek normalizace

1970–1989 – normalizace a listopad 1989

1989–1992 – polistopadové Československo

1993–2004 – Česká republika před vstupem do EU

od 2004 – Česká republika v rámci EU

Jak jsme uvedli, žáci mohou přijít i s jiným členěním. Neodmítejte ho. Pouze vždy společně prodiskutujte, zda takové členění má nějaké společné znaky, charakteristiky, případně jaké.

Žáci prezentují, co si připravili – k jednotlivým obdobím zapisujte na tabuli klíčová hesla, o kterých žáci mluví. Poté vybídněte žáky, aby formulovali otázky na osoby na fotografiích (např. Jaké to bylo, když přijely tanky? Jaké to bylo za války ve škole? Jaké to bylo, když někdo chodil v sedmdesátých letech s dlouhými vlasy, v minisukni? Atd.).

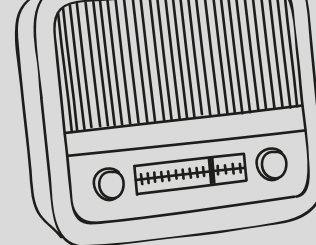
Otázky zaznamenávejte ideálně na časovou osu (např. formou post-it lístečků) nebo formou myšlenkové mapy, která vychází od zaznačené historické události. Časovou osu pak vyvěste ve třídě, aby ji žáci měli neustále na očích.

Tyto první otázky pak žákům mohou pomoci při přípravě na rozhovor s pamětníky. V průběhu projektu je možné přidávat další lístečky, otázky, události. Časová osa (resp. role papíru) by se měla stát živým pracovním dokumentem projektu.

HISTORIE MALÁ A VELKÁ

metodický list

6

Reflexe

Po skončení prezentací se žáci podívají na časovou osu a zrekapitulují si, co který z jejich předků, jejichž fotografie si přinesli, zažil a s čím se musel v životě srovnat. Pokud by se žáci nyní museli strojem času přestěhovat do nějakého období na časové ose, jaké by to bylo? A proč? Co by se museli naučit, aby v té době dokázali obstát/přežít?

Zeptejte se, kdo z osob na fotografiích ještě žije, případně jakou nejstarší osobu znají. Na časové ose si vyznačí, kdy se dotyční narodili. Vyznačíme tak linii toho, k jakým úsekům českých dějin je ještě možné hledat pamětníky.

Zeptejte se žáků, které období na časové ose jim přijde zajímavé a proč. O kterém by se chtěli dozvědět více? Dokážou určit, kolik let je dnes pamětníkům tohoto období? Myslí si, že bychom ve svém okolí mohli najít pamětníka daného období? Pokud mají žáci konkrétní nápady a tipy, zaznamenejte je na časovou osu a vybídněte je, aby pamětníky zkusili do příště dohledat, případně kontaktovat.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

vypravej.pametnaroda.cz

paměť
národa